

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/20 Fall 2016, p. 555-566

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9971>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 22.09.2016

✓ Accepted/Kabul: 18.11.2016

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Rezan KARAKAŞ – Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

This article was checked by iThenticate.

CAHAN İLE ABDULLAH HİKÂYESİ ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER

*M.Abdulbasit SEZER**

ÖZET

Türk halk anlatı türlerinin zengin içerikli, devinime açık, nazım ve nesir karışımı türlerinden biri olan halk hikâyeleri, yaşadıkları coğrafyalardan da derin izler taşıyarak sözlü gelenek vasıtasıyla günümüze kadar gelmişlerdir. Özel bir anlatım teknik ve geleneğine sahip olan halk hikâyeleri, göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk ürünlerinden olup aynı zamanda Türk halkının önemli bir anlatı türü olan roman ihtiyacını da karşılamıştır. Aşk ve kahramanlık konularının işlendiği, halka ait birçok yaşayış, inanış, gelenek ve adetlerin yer aldığı bu anlatılar, içerdiği motifler açısından birçok halk hikâyesinde benzerlikler gösterir. Çocuksuzluk, tek oğul, ilk görüşte aşk, engeller, başkasıyla evlendirilmek istenme, yardımcı kişiler, mutlu son gibi motiflerle birçok halk hikâyesinde karşılaşılır. Olayların ve çatışmaların daha çok mensur olarak anlatıldığı halk hikâyelerinde âşıkların en coşkulu ve duygulu olduğu anlarda yaptıkları konuşmalar manzum bir şekilde dile getirilir.

Cahan ile Abdullah, Doğu Anadolu'da ve Azerbaycan'da anlatılan hikâyelerden biridir. 18. yüzyıl Azeri âşıklarından biri olan Dede Kasım'ın tasnif ettiği bu hikâye, bir aşk hikâyesidir. Cahan ile Abdullah hikâyesinde, epizot sırasına göre; kahramanların aileleri ve sosyal durumları, kahramanların yetişmeleri ve eğitimleri, kahramanların ilk karşılaşmaları, evlenmelerinin engellenmesi, kahramanların mücadeleleri ve kavuşmaları ayrı başlıklar halinde değerlendirilecektir. Bu çalışmada Kars Eli Dergisinde Temmuz 1971 ile Mart 1972 tarihleri arasında bölümler halinde yayınlanan Âşık Lütfi Aydın anlatması olan metin esas alınmıştır.

Anahtar Kelimeler Cahan, Abdullah, epizot, varyant, motif

* Yrd. Doç. Dr. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: absezer@hotmail.com

SOME EVALUATIONS ON CAHAN AND ABDULLAH STORY

ABSTRACT

The folktales which are one of the contentful, open to precession, an amalgam of verse and prose genres of Turkish Folk Narrative Genres, have come until today from oral tradition by bearing deep traces from geographies where they lived. Being the first Works of transition from migration to the settled life, folktales which have a special expressio, technique and tradition have also met the need for the Turkish people's novel which is an important narrative genre. These narrative streated love and heroism issues and in which there are many demotic way of living, beliefs, customs and traditions show similarities in many folktales with regard to the motifs which the yinvolve. With the motifs like childlessness, son and heir, love at the first sight, impediments, being desired to be married off with someone else, assistant people, happy ending are almost encountered in many folktales. The speeches which minstrels make at their most enthusiastic and sentient moments find voice in poetic in folktales that are mostly told as prosaic of events and conflicts.

Cahan and Abdullah is one of the stories told in Eastern Anatolia and Azerbaijan. This story sorted out by Dede Kasım who is one of the 18. century Azerbaijan Minstrels is a love story. In the story of Cahan and Abdullah, according to the episode order; the families of characters and their walk of lifes, the upbringings of characters andt heireducations, thefirstencountering of characters, theinhibition of theirmarriage, thestruggles of characters and their coming together will be evaluated in seperate headings. In this study, the text issued in the Magazine of Kars Eli as chapters between July 1971 and March 1972, and which was a narration of Minstrel Lütü Aydın has been taken as a basis.

STRUCTURED ABSTRACT

The folktales which are one of the contentful, open to precession, an amalgam of verse and prose genres of Turkish Folk Narrative Genres, have come until today from oral tradition by bearing deep traces from geographies where they lived. Being the first Works of transition from migration to the settled life, folktales which have a special expression, technique and tradition have also met the need for the Turkish people's novel which is an important narrative genre. These narratives treated love and heroism issues and in which there are many demotic way of living, beliefs, customs and traditions show similarities in many folktales with regard to the motifs which they involve. With the motifs like childlessness, son and heir, love at the first sight, impediments, being desired to be married off with someone else, assistant people, happy ending are almost encountered in many folktales. The speeches which minstrels make at their most enthusiastic and sentient moments find voice in poetic in folktales that are mostly told as prosaic of events and conflicts.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/20 Fall 2016

Cahan and Abdullah is one of the stories told in Eastern Anatolia and Azerbaijan. This story sorted out by Dede Kasım who is one of the 18. century Azerbaijan Minstrels is a love story. In the story of Cahan and Abdullah, according to the episode order; the families of characters and their walk of lifes, the upbringings of characters and their educations, the first encountering of characters, the inhibition of their marriage, the struggles of characters and their coming together will be evaluated in seperate headings. In this study, the text issued in the Magazine of Kars Eli as chapters between July 1971 and March 1972, and which was a narration of Minstrel Lütü Aydın has been taken as a basis.

Father of Abdullah, male protagonist of the story, lived in Gence city in the 17th century is a ruler called Ziyadhan. The only sadness of Ziyadhan who is a judicious, wealthy, migty and merciful ruler isn't able to have got a child to give his throne and his crown and to maintain his reputation. Father of Cahan who is female protagonist of the story is Mr. Cemal. He too is a might person like Ziyadhan. He is a person who worked by way of Ziyadhan 7 years ago. Cahan's mother comes from a might and arbiter family according to story.

The education of Abdullah who is the only child of ruler has fairly been cared. Firstly, he was sent a school and his teacher was sent night and day. Later a Lala also care about his education. Lala has taught him to use a sword, to shoot arrows and spear and tor ide a horse. Although any information isn't given about Cahan's education, there are clues with regard to her education in various sections of story. When she saw Abdullah at first, she wrote poet to the paper, so she was literacy arol also after Abdullah had fallen into well, she used a sword against troops who came to take away Abdullah. It is clear that Cahan got training. Cahan is commented as a agent of type of alpine woman and wisdom who is accepted as a complex motive among the people.

In the encounter at Cahan and Abdullah, it is run across one of the most beautiful samples at motive complex love at first sight. One day Lady Cahan went to mount tour with terlan bird, her odalisque and her causin and she sees Abdullah under vaolina oak. Lady Cahan falls in love Abdullah at first sight. In the folktales, the event to be prevented marriage of protagonist starts after that protagonists fall in love each other. This obstacle has two forms in the story. First one while Abdullah wants to meet cahan, he killed dogs at nomod group. Later, all members of nomod group including Cahan migrate some other place. Second one, after this event Cahan's mother want to marry Cahan to Ağahan.

This event, which includes various struggles lived for impeded the protagonist's marriage and regaining them, starts with immigration of Cahan and her nomod group form lands of Ziyadhan. Ağahan sends lala to Mr. Cemal who migrates lands of Ağahan in order to ask marriage issue. Ağahan who receive a positive reply sends a letter to Cahan.

When Cahan read the paper that Ağahan sent, she thinks Abdullah and she is sad. Cahan writes a letter to impress Ağahan in order to gain time. After Ağahan read the letter, he believes that Cahan forty days, he organizes entertainments. By the way, if Abdullah doesn't come in forty days, Cahan prepares a posion to drink and she put it to wardrobe.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/20 Fall 2016

Meanwhile, Abdullah is unaware of abandoning nomad group. Abdullah who goes nomad group with lala after the beggars notice paper that Cahan wrote near the tent where they meet each other and he starts to move action. Lala says that they couldn't set off on their own and need to get help from troops of his father. Abdullah thinks that he won't be able to wait insomuch. He insists to set off immediately. He thinks a trick to persuade lala. While Abdullah goes toward lands of Ağahan, lala sets off toward Gence. By the way, Abdullah sings a folk song hurtfully. Lala can't stand this song and lala decides to go with Abdullah, he sets off with him. During the journey, he warns Abdullah to listen his words. Thus, both of them take withes and they go toward lands of Ağahan as a lover. Meanwhile, Cahan who thinks that there is not enough time sends her odalisque to monger is the main monger of Ziyadhan informs Lady Cahan. When Cahan learns this, she prints a letter to give Abdullah. The monger who is sad this condition promises to give the letter to Abdullah as soon as possible. Abdullah who gets the letter says the monger that he informs his father about the condition and he wants to send troops from his father. Then, they move on. While they arrive palace of Ağahan, they enter in by saying that they are lover. Ağahan wants a song from them. Despite all the worry at lala, Abdullah sings a song wonderfully thanks to Cahan's love. Ağahan who is impressed from folk song wants that Cahan listen to that lovers in order to see her, and he prints a letter for this. Cahan asks the person who brings the letter about how lovers seem like. The person answers her. Cahan understands that lovers are Abdullah and lala. She sends an invitation and she starts instantly preparations. She has different meals and syrups prepared. She adds hashish to syrups. Except Ağca, she lets everyone drink that syrup. Later, everyone, including Ağahan faints, lala, Abdullah and Cahan tie everyone who faints and they escape from riding horses night time. While resting around the fountain, they fall asleep. When they wake up, they are surrounded by troops of Ağahan. At first battle, Abdullah shows heroism extraordinarily. However, in the second battle, Abdullah falls into trap with cheat of Ağahan. During this struggle, the monger arrives palace of Ziyadhan and he tells the condition. Immediately, Ziyadhan sets off and he saves her son. Both Cahan and Abdullah struggled to have each other and they succeed this. The story which is told is published on the magazine of Kars Eli of Âşık Lütüfî Aydın. In the telling of magazine, Ağahan is killed by Ziyadhan by means of throwing well. Meanwhile, Abdullah who gets injured recovers after cure. After wedding the forty days and forty nights, he regains Cahan.

In the story Cahan and Abdullah, while birth of male protagonist consists of pray of dervish and symbol of apple. There is no information about birth of Cahan. Both of them are children of notable personages. There is no class distinction between them. The education of Abdullah from male protagonists of story is cared so much. Cahan, too, is determined from details that she gets good education in the some sections of the story. In the first meeting of the protagonist, it is run across one of the most beautiful samples at motive complex love at first sight. To be wanted to marry Cahan to Ağahan and the struggles which progress around this event constitutes the largest part of the story. The event ends happily like many folk stories.

Keywords: Cahan, Abdullah, episode, variant, motif

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/20 Fall 2016

Giriş

Halk hikâyeleri, sözlü geleneğimizin içerik ve yapı bakımından kendine has özellikleri ile dikkat çeken ürünleridir. Konularını daha çok aşk ve kahramanlık temlerinden alan ve çatışma unsurlarının anlatının her alanına yayıldığı halk hikâyeleri, Anadolu coğrafyasının kültürel zenginliğini, estetik değerlerini ve aşk anlayışını yansıtmaları bakımından eşsiz hazinelerdir. O.Spise (1923), E. Fischdick (1984), Fischer (1929) gibi yabancı araştırmacıların yanında Fuat Köprülü (1930), Pertev Naili Boratav (1988), Şükrü Elçin (2000), İlhan Başgöz (1986), Fikret Türkmen (1983), Ensar Aslan (1990), Ali Berat Alptekin (1997) gibi birçok yerli bilim adamları halk hikâyeleri üzerine birçok inceleme ve araştırma yapmışlardır. Bu incelemelerin sonunda halk hikâyelerinin doğuşu, kültür tarihimizdeki yeri, problemleri, varyantları, tasnifi ve motif denemeleri üzerine değerli görüş ve öneriler ileri sürmüşlerdir.

Halk hikâyelerini inceleme yöntemlerinde önemli bir işleve sahip olan motif konusu çeşitli dönemlerde özellikle yabancı teorisyenler tarafından bulundukları devrin anlayışına uygun olarak değerlendirilmiş ve farklı bakış açılarıyla ortaya konulmuştur. Christensen, Thompson, Propp, Luthi gibi bilim insanları çeşitli dönemlerde motif kavramına birbirinden farklı yorumlar getirerek bu kavramı daha anlaşılır hale getirmişlerdir. Eskiden beri yaşama kabiliyetine sahip olan masalın en küçük unsuru şeklinde tanımlanan motif, Max Luthi tarafından kendisini gelenekte koruma gücüne sahip olan hikâyeye etmenin en küçük unsuru biçiminde tanımlanır (Sakaoğlu 1999: 15).

17. yüzyılın sonları ile 18. yüzyılın başlarında yaşadığı bilinen Dede Kasım'ın doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemekle birlikte Tebriz yakınlarındaki Tikmedaş köyünde doğduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır:

Hasta Kasım Tikmedaşlı
Könül gamlı gözü yaşlı
Gölden uçtu yaşılbaşlı
Silkindi sonalar kimi

Zengin bezirgân babanın oğlu olan ve yedi yaşında yetim kaldığı bilinen Dede Kasım, Oğuz Türklerinin Bayat boyundandır. Yaşadığı coğrafyada anlatılan rivayetlere göre Kasım, Tebriz Şahı'nın kız kardeşi Güleser Hanım'a âşık olmuş ve yıllar boyu süren bu aşk ateşinin etkisiyle hastalanmıştır. Bundan dolayıdır ki şiirlerinde çoğu zaman "Hasta Kasım" tapşırmasını kullanmıştır:

Hasta Kasım özün becer bu bağı
Sekiz cennet öz ağamın durağı
Muhammed Mustafa mindi Burağı
Yanında Haydar'ı geldi ha geldi

Kendisinden sonra yaşayan Reyhanlı Âşık, Çıldırılı Âşık Şenlik gibi ozanlar onun etkisinde kalarak nazireler yazmışlardır. Değişlerinde aşk, özlem, ayrılık konularının yanında döneminin sosyal olaylarına da ironik bir dille yer vermiştir. Dede Kasım deyişleri dışında birçok halk hikâyesi de tasnif etmiştir. Bu hikâyelerden bir tanesi Cahan ile Abdullah'tır (Onk 1971: 106-112)

Kahramanların Aileleri ve Sosyal Durumları

Hikâyenin erkek kahramanı Abdullah'ın babası, 17. yüzyılda Gence şehrinde yaşamış Ziyadhan isminde bir hükümdardır. Adaletli, zengin, kudretli ve merhametli bir hükümdar olan Ziyadhan'ın tek üzüntüsü tahtını ve tacını bırakacak, adını yaşatacak bir evlada sahip olamamasıdır. "Gece gündüz düşünür: Yarep ben ölürken tahtıma tacıma kimler sahip olur? İsmimi o gün kimler

Turkish Studies

anar? Ey yüce Allahım bana böyle hükümdarlık ünvanını veren sensin, evlat vermeye de kadir deyiş misin, sana sığındım senen isterim muradımı dedi”(KE, 1971, s. 84: 3) Anlatıda Abdullah’ın annesinden hanım sultan diye söz edilir. Bir gün tebdil-i kıyafet yapıp şehri gezen Ziyadhan, dönüşte karşılaştığı dervişten aldığı elmayı *bütün hazinelerimden daha kıymetli* şeklinde eşine takdim eder.

Hikâyenin kadın kahramanı Cahan’ın babası Cemal Bey’dir. O da tıpkı Ziyadhan gibi kudret sahibi bir kişidir. Yedi sene evvel Ziyadhan’ın maiyetinde çalışmış, konargöçer bir aşiret oldukları için daha sonra göç etmiştir. Cahan’ın annesi hikâyeden anlaşıldığına göre kudretli, söz sahibi bir aileden gelmektedir. Cahan’ın Ağahan ile evlenmesini istemektedir.

Kahramanların Yetiştirmeleri ve Eğitimleri

Hükümdar’ın tek oğlu olan Abdullah’ın eğitimine çok özen gösterilmiştir. Önce bir mektebe verilmiş, gece ve gündüz hocası tayin edilmiş daha sonraları ayrıca bir lala, eğitimi ile ilgilenmiştir. Lala, Abdullah’a kılıç kullanmasını, ok ve mızrak atmasını, ata binmesini öğretmiştir. Bu durum hikâyede şu şekilde aktarılır: *Allah evladı olmuyana da yetirsin altın beşik içerisinde beslenen Abdullah saatda bir cariyeye tarafından sallandı. Hanım Sultan emizdirdiği saatler gelir emizdirirdi. Böylece altın beşik ve pamuklar içerisinde bakılıp beslenen Abdullah altı yaşına gelmişti. Onbeş yaşındaki delikanlı gibi cesur, güzel, akıllı ve arslan yapılı böyle bir yiğidi herkes sevirdi. Hükümdar Abdullahı mektebe verdi, bir gece hocası ve bir gündüz hocası tayin ettiler. Abdullah tahsiline 15 sene devam etti. Öyle bir kahraman oldu ki Zaloğlu Rüstem gibi ismi ve şöhreti dillerde gezerdi. Hükümdar Abdullaha bir de Lala tayin etmişti. Lala çok cihangir bir silahşördü, ihtiyarlamışdı, tekavüde çıkmışdı. Hükümdar emir verdi. Benim oğluma silah kullanmasını yani asırın silahları kılıç kullanmasını, ok atmasını, mızrak kullanmasını oğluma öğret maaşını tamam alacaksın. Lala Abdullaha öyleye kadar silah dersleri verir öyleden sonrada arap atlara biner dağlarda keklik avlarlardı* (KE, 1971, s.84: 4).

Cahan’ın yetiştirilmesi ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemekle birlikte hikâyenin çeşitli yerlerinde eğitim aldığına dair ipuçları vardır. Abdullah’ı ilk gördüğü anda kâğıtlara şiirler yazması okuma yazma bildiğini; Abdullah kuyuya düştükten sonra onu almaya gelen askerlere karşı kılıç sallaması belirli bir savaş eğitimi aldığını kanıtlamaktadır. Yani hikâyenin kadın kahramanı Cahan, aslında halk anlatılarında kompleks bir motif olarak karşımıza çıkan bilge ve alp kadın tipinin bir temsilcisi olarak yorumlanabilir.

Kahramanların İlk Karşılaşmaları

Cahan ile Abdullah’ın karşılaşmalarında ilk görüşte aşk motif kompleksinin en güzel örneklerinden birine rastlanır. Cahan Hanım, bir gün terlan kuşu, cariyeleri ve amcasının kızı Gülşat Hanımla çıktığı bir dağ gezintisinde Abdullah’ı bir palıt ağacının altında uyurken bulur. Cahan Hanım, Abdullah’a ilk görüşte âşık olur ve o aşkın ateşiyle şu dördlüğü okuyarak Abdullah’ın uyanmasını diler:

Hab içinde yatan bey heber seyyat

Terlan menem geyri terlan isteme

Deseler ki alar seven seveni

Sev Cihanı geyri Cahan isteme (KE, 1971, s.84: 15).

Uyanmayan Abdullah’a bu sefer saçından bir parça keserek boynuna koyar ve yüzüklerini değiştirir. Ayılması için bir dördlük daha okur:

Zülfim muyu sende kalsın nişane

Ayrılık ateşi kâr etti cana

Ne mürvetti gede yahçı zamana

Yahçısıan yahçı sev zaman isteme (KE, 1971, s.84: 15) fakat Abdullah yine uyanmaz. Bunun üzerine Cahan, adını, babasını ve yaşadığı yeri bir dördlük ile dile getirir:

Arasan sen meni pünhanla pünhan

Elim Hançobandı nişanla nişan

Babam Camal beydi öz adım Cahan

Sev Cahan geyri, Cahan isteme (KE, 1971, s.84: 15)

Abdullah uyandığında çeşme başında yıkanınca elindeki yüzüğün değiştiğini ve yüzükte Cahan Hanım'ın zülfünün kokusunu da alınca aşkın şarabını içmiş gibi olur. Hikâye anlatıcısının deyişiyle “*üç yüz altmış damar, kırk sekiz pare kemik yanmaya başlar*”. Abdullah, bu aşk esrimesini yaşadktan sonra lalasına sazdan, telden, aşktan anlayıp anlamadığını sorar. Aslında Abdullah'ın bu durumu aşkın badesini içip âşıklık yeteneği kazanmanın tipik örneklerindendir. Abdullah o aşk ateşiyle lalasına şu üç dördlüğü okur:

Yatmışıdım gap gublar içinde

Uyandım ki lele yaz gelip geçip

Bir elinde süsen sünbül al cıka

Yanica kırk ince kız gelif geçif

Lelem ölüm eydi vallah bugünnen

Sinem iflak olmaz dağı düyünnen

Laçın beresinnen terlan önünnen

Ülküşüp sonalar kaz gelif geçif

Abdulla'yam aşkın metini billah

Bele güzel görmem esteğfurullah

Ne Leyla ne Mecnun ne de Züleyha

Cahan tek cihan az gelif geçif. (KE, 1971, s.85: 10)

Kahramanların Evlenmelerinin Engellenmesi

Halk hikayelerinde bu epizot, kahramanların birbirlerini görüp aşık olmalarından sonra başlar. Cahan ile Abdullah hikâyesinde bu engel iki şekilde karşımıza çıkar. İlki, Abdullah'ın Cahan ile ilk kez buluşmak için obanın konakladığı mekâna giderken obanın köpeklerini öldürmesinden sonra Cahan dâhil bütün oba mensuplarının başka bir yere göç etmesidir. İkincisi de bu olaydan sonra Cahan'ın annesinin kızını Ağahan'la evlendirmek istemesidir. Özellikle Cahan'ın yaşça kendisinden çok büyük olan Ağahan'la evlendirilmek istenmesi hikâyenin önemli bir bölümünü oluşturur. Her

iki olayda da kahramanlar hem hata yapar hem de olağanüstü kahramanlıklar göstererek olaylara devinimler kazandırır.

Kahramanların Mücadeleleri

Kahramanların evlenmelerinin engellenmesi ve kavuşması için çeşitli mücadelelerin yaşandığı bu epizot, Cahan ve obasının Ziyadhan'ın topraklarından göçmesiyle başlar. Ağahan'ın topraklarına göçen Cemal Bey'e evlilik meselesini sormak için Ağahan, lalasını gönderir. Cahan'ın annesi, Cemal Bey'e fırsat tanımadan kızını "verdim bir kız deyil mi Ağahan'a kurban olsun, yabancım değil ya emmizademdir, hemen nişan hazırlığına başlansın, düğününü de pek yakında inşallah" (KE, 1971, s.88: 10) diyerek Ağahan'a verir. Bu işe çok sevinen Ağahan, Cahan'a kullukçusuyla bir kâğıt gönderir. Kâğıtta sevincini ve onu görme isteğini şu dörtlüklerle aktarır:

*Hulüsdan sever befallı yarım
Görüşmemiz ne zamandı de görüm
Senen başka yokdu kazancım karım
Görüşmemiz ne zamandı de görüm.*

*Terk etmiştin ulusunu elini
Mevla gene burya saldı yolunu
Bülbül terkeder mi gonca gülünü
Görüşmemiz ne zamandı de görüm*

*Kıymetlidi âşıkların besdesi
Ne güzeldi reyhanın desdesi
Ağahan'ı ettin aşkın hestesi
Görüşmemiz ne zamandı de görüm (KE, 1971, s.88: 10)*

Cahan, Ağahan'ın gönderdiği kâğıdı okurken Abdullah'ı düşünür ve üzülür. Zaman kazanabilmek için Ağahan'ın kâğıdına şu sözlerle cevap verir: "Canımnan çok sevdiğim Ağahan! Bir saniye bile sensiz duramıram amma yaylada bir sıtma hastalığına yakalandım. Hekim bana kırk gün istirahat verdi. Seni bu durumda memnun edemediyim için çok üzüntüdeyem. Meni çok sevirse bu kırk günü bana müsaade et, ondan sonra canım başım yoluna kurban olsun" (KE, 1971, s.88: 10-11). Ağahan, mektubu okuduktan sonra Cahan'ın da ona âşık olduğuna kanaat getirir. Cahan'ı kırk gün görmemeye dayanabilmek için eğlenceler tertip eder. Bu arada Cahan kırk gün zarfında Abdullah'ın gelmemesi durumunda içmek için bir zehir hazırlar ve dolaba koyar. Bu sırada Abdullah, Cahan'ın obayı terk ettiğinden habersizdir. Uzun yalvarmalardan sonra lalasıyla obaya giden Abdullah, Cahan ile buluştukları çadırın yanında Cahan'ın yazdığı kâğıdı fark eder ve âşkından şu dörtlüğü söyler:

*Men sana sığındım ey yüce Allah
Gederem yer geden yolları lala
Hakkın helal eyle sana eyvallah
Gederem yar geden yolları lala (KE 1971, s.88: 12).*

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/20 Fall 2016

Lala, bu dörtlük üzerine tek başına yola çıkamayacaklarını babasının askerlerini de yanlarına almak gerektiğini söyler. Abdullah o kadar bekleyemeyeceğini düşünür ve hemen yola çıkmak gerektiği konusunda diretir ve lalayı yola getirebilmek için bir hile düşünür. Abdullah, Ağahan'ın topraklarına doğru giderken lala da Gence'ye doğru yola koyulur. Bu sırada Abdullah yanık bir sesle şu türküyü söyler:

*Lalam geder bizim ellere
Men varam gurbete varalı lala
Yar göç edip veran kalıf yaylalar
Düşüpdü uzağa aralı lala*

*Dert çoğaldı mende ezim dağ oldu
Zalim ser Yakuplar bize yağı oldu
Soldu güller ömrüm veran bağ oldu
Tabibsiz kalmışam yaralı lala*

*Abdulla 'yam aşk oduna yanaram
Dinniyerem dözlerinnen kanaram
Ya can verer ya Cahanımı alaram
Gel çekmezsen mennen zararı lala (KE 1971, s. 88: 15)*

Lala bu türküyü dayanamaz, Abdullah'ı yalnız bırakmayıp onunla yola çıkar ve bu yolculuk esnasında sözünden çıkmaması konusunda onu uyarır. Böylelikle lala ve Abdullah ellerine iki saz alarak âşık kılığında Ağahan'ın topraklarına doğru ilerlerler. Bu sırada vaktin azaldığını düşünen Cahan, sarayın karşısında konaklayan bezirgânın yanına cariyesini yollar. Bezirgânın Ziyadhan'ın baş bezirgânı olduğunu öğrenen carie Cahan Hanım'a haber verir. Cahan da bunun üzerine Abdullah'a vermesi için şu kâğıdı yazdırır:

*Seni yazdım yâr yarına, yanına gönderdim,
Sen eyer mennen yar ise gelsin
İnanmasın beybefanın andına
Meyli ben cananda var ise gelsin.*

*Yaz yaylağı kış koynumda kışlasın
Maşukuyam mennen henek başlasın
Her ne günahım var de bağışlasın
Menem onun günahkârı de gelsin.*

Aman name birce dindir o yârı

Her ne günahım var o desin bari

Böyle olmaz aşna yarın ilkârı

Cahan oldu dert bimarı de gelsin (KE 1971, s.89: 3-4).

Bu duruma üzülen bezirgân kâğıdı en kısa zamanda Abdullah'a yetiştireceğine söz verir. Şans eseri Abdullah ve bezirgân yolda karşılaşır. Kâğıdı alan Abdullah bezirgâna durumu babasına haber vermesini ve asker yollaması gerektiğini öğütleyerek yola devam ederler. Ağahan'ın sarayına varınca âşık olduklarını söyleyerek içeri girerler. Ağahan, onlardan bir türkü ister. Lalanın bütün endişelerine rağmen Abdullah Cahan'ın aşkıyla çok güzel bir türkü söyler:

Bir tülek terlanın sesi gelende

Ülküşer sonalar göl incesinde

Bedirlemiş ayın on dört gününde

Kaşların benzettim ay incesine (KE, 1971, s.89: 14)

Ağahan, Cahan'a olan hislerini anlattığı için türküden çok etkilenir ve Abdullah'tan bir türkü daha söylemesini ister:

Her gece süpheten yâr yârdiyesen

Hançer alıp bağrım başı delesen

Sende benim kimi yâr yârdiyesen

Gör nece dönersen yay incesine (KE, 1971, s.89: 14)

Türkülerden çok etkilenen Ağahan, Cahan'ı görebilmek için sarayına gelen âşıkları onun da dinlemesini istediğini belirten bir mektup yazdırır. Cahan, kâğıdı getiren kullukçuya âşıkların nasıl görüldüğünü sorar, aldığı yanıt ile âşıkların Abdullah ve lala olduğunu anlar. Bir davetiye gönderir ve hemen hazırlıklara başlar. Çeşitli yemekler, şerbetler hazırlatır, şerbetlerin içine esrar katar, Ağca kız hariç herkese o şerbetten içirir. Belli bir süre sonra Ağahan dâhil herkes baygın düşer. Lala, Abdullah ve Cahan Hanım bayılanları bağlayıp atlara binip gece vakti kaçarlar. Bir çeşme başında dinlenirlerken uyuya kalırlar, uyandıklarında etraflarının Ağahan'ın askerleri tarafından kuşatıldığını görürler. Yapılan ilk cenkte Abdullah olağanüstü kahramanlıklar gösterir. Ancak ikinci cenkte Ağahan'ın hilesi ile Abdullah, tuzağa düşer. Bu mücadeleler devam ederken bezirgân, Ziyadhan'ın sarayına ulaşarak Abdullah'ın babasına haber verir. Ziyadhan hemen yola çıkar ve Abdullah'ı kurtarır.

Kahramanların Kavuşmaları

Anlatı kahramanlarının en etkin ve coşkulu olduğu epizotlardan birisidir. Hikâyede hem Cahan hem de Abdullah, kavuşmalarına engel olabilecek olayları elbirliği ile bertaraf ederek mutlu sona ulaşırlar. Ele aldığımız Âşık Lütfi Aydın'ın Kars Eli dergisinde yayınlanan anlatmasında Ağahan, Abdullah'ın babası tarafından bir kuyuya atılmak suretiyle öldürülür. Bu arada yaralanan Abdullah, tedavi sonrası iyileşir, kırk gün kırk gece düğünden sonra murat alıp, murat verirler.

Sonuç

Cahan ile Abdullah hikâyesinde, erkek kahramanın doğumu bir derviş duası ve elma simgesi ile gerçekleşirken Cahan'ın doğumu hakkında herhangi bir ayrıntı yer almaz. Hikâyenin kahramanları bey çocuklarıdır. Aralarında herhangi bir sınıf farkı yoktur. Hikâyenin

kahramanlarından Abdullah'ın eğitime çok önem verilir. Hikâyenin bazı bölümlerinde Cahan'ın da iyi bir eğitim aldığı ayrıntılardan tespit edilebilir. Kahramanların ilk karşılaşmalarında ilk görüşte aşk motif kompleksinin en iyi örneklerinden birine rastlanır. Kahramanların kavuşmalarına engel olarak bir başkası ile evlendirilme motifi dikkat çeker. Cahan'ın Ağahanla evlendirilmek istenmesi ve bu olay etrafında gelişen mücadeleler hikâyenin en geniş bölümünü oluşturur. Birçok halk hikâyesinde olduğu gibi olay mutlu sonla biter.

KAYNAKÇA

- Alptekin, A. B. (1999) *Kirmanşah Hikâyesi*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Alptekin, A. B. (2002) *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Altun, I. (2007) *Âşık Mevlüt İhsani'nin Aşk Konulu Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul, Doğu Kütüphanesi Yayınları
- Aslan, E. (1990) *Halk Hikâyelerini İnceleme Yöntemleri: Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerine Bir İnceleme*, Diyarbakır: D. Ü Eğitim Fakültesi Yayınları
- Bali, M. (1973) *Erçişli Emrah ile Selvihan Hikâyesi Varyantlarının Tespiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi*, Ankara
- Boratav, P. N. (2002) *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- Elçin, Ş. (2000) *Kerem ile Aslı Hikâyesi*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Fischdick, E. (1984) *Türk Halk Hikâyeleri ile İlgili Bir Araştırma: Elif İle Mahmut* (Çev: F. Türkmen, A. Şenocak) Ankara: TFA
- Kars Eli Dergisi, (1971-1972) sayı: 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91
- Kırzioğlu, F. (1977) *Hasta Kasım, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi c.2: 209* Ankara: Dergâh Yayınları
- Âşık Lütfi. (2011) *Hayatı- Sanatı- Hikâyeleri*, Kars: Kars Belediyesi Kültür Sanat Yayınları
- Oğuz, Ö. (1997) Azerbaycan ve Türkiye Sahasında Âşık Edebiyatının 18. Yüzyılı, Milli Folklor Dergisi 35: 2-9
- Okuşluk Ş. R. (2009) *Adana Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği Geleneği*, Adana: Altın Koza Yayınları
- Onk, N. (1971) Aras Boyu Ozanlarımız: Dede Kasım, Türk Kültürü Dergisi 100: 106-112
- Sakaoğlu, S. (1999) *Masal Araştırmaları*, İstanbul: Akçağ Yayınları
- Thompson, S. (1955-1958) *Motif Indeks of Folk Literature*, Indiana Univ.
- Türkmen, F. (1983) *Tahir ile Zühre*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Sezer, M.A. (2016). “Cahan ile Abdullah Hikâyesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler / Some Evaluations on Cahan and Abdullah Story”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/20 Fall 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9971>, p. 555-566.